

Nr 100.

Av herr **Ljunggren**, om åstadkommande av inspektion rörande användningen av de genom rusdrycksförsäljningen inflytande medlen.

År 1913 beslöt riksdagen, att det allmännas ekonomiska beroende av rusdrycksmedlen skulle successivt avskrivras. Några år senare, år 1917, lagfästes det s. k. Brattsystemet, däri även inbegripet principen, att enskilt ekonomiskt intresse av rusdrycksförsäljningen skulle avkopplas.

Hur har det nu gått med denna ekonomiska frigörelse?

Svaret på den frågan ger sig självt för den, som känner till dessa saker. År 1913 var statens budget belastad med något mer än 40,000,000 kronor av rusdrycksmedel. För år 1923 räknar finansministern med en motsvarande inkomst av uppåt 140,000,000 kronor. Och på samma sätt har det gått med det enskilda vinstintresset. Långt ifrån att hava blivit avkopplat, gör det sig mycket brett, och detta även inom »systemet Bratt». Jämsides med, att »det allmänna» i förening med det privata profitbegäret på dylikt sätt utsuger folket på dess fattiga slantar, sker även åderlåtningen genom den import av rusdrycker, som vi anses ha råd att kosta på oss. Med andra ord: den nationalekonomi, som för närvarande officiellt praktiseras, består däruti, att man tillställer ett »folkligt supkalas» för tre- à fyrahundra millioner kronor för att staten skall få en inkomst å mindre än halva summan. Övriga utgiftsposter: förlorad arbetskraft och folkhälsa, ökad demoralisation i rättsmedvetande, seder och tänkesätt, utgifter för fängvård och polisväsende, fattig- och sjukvård etc., räknas icke ens.

Att man dessutom drar in på de små anslag för främjande av upplysningsarbetet i alkoholfrågan, vilka hittills utgått, är blott en konsekvens av de praktiserade ekonomiska principerna. Ty varför skall man egent-

ligen varna folk för rusdrycksbrukets risker, när man i alla fall måste bygga samhällets ekonomi på detta bruk? »*Ökad* profit och därmed ökat allmänt beroende från statens sida av rusdryckshanteringen samt *minskad* upplysning emot brukets verkningar», så sammanfattades också i remissdebatten med all rätt den nuvarande nykterhetspolitiska visdomen.

De vackra partipolitiska programmen till trots får man tyvärr göra sig förtrogen med, att ingen ändring härutinnan torde vara att motse under den närmaste tiden. Så mycket angelägnare synes det under sådana förhållanden vara, att vad folket »super ihop», åtminstone kommer staten tillgodo och ej i den utsträckning, som nu sker, slarvas bort. När statsrevisionens nuvarande ordförande i en intervju sökte angiva några områden, där vissa indragningar i sparsamhetsyfte kunde ske, nämnde han bland annat de upplysningskurser i nykterhetsfrågan, vartill riksdagen hittills på förslag av tvenne — av framstående ämbetsmän på undervisningsområdet ledda — kommittéer beviljat några tiotusental kronor. Men det förefaller, som om han totalt förbisett, att man kan spara flera tiotals millioner kronor genom att tillse, att enskilt vinstintresse förhindras att profitera av det s. k. restriktionssystemet. Här finnes också ett givande fält för skattebetalarnes förening.

I samband med konstitutionsutskottets granskning av den transaktion, varigenom stamaktierna i vin- och spritcentralen överlätos på ett konsortium av tio stycken utav dr Bratt utsedda personer, hade jag tillfälle att påvisa, vartill ett dylikt privatmonopol kan leda. Mina därvid uttalade farhågor synas bliva allt mer och mer besannade. Herr Stendahl har i årets remissdebatt — sedan han framdragit vissa belysande siffror — till och med ansett sig kunna fråga: »Vart hava penningarne tagit vägen?» I Nya Dagligt Allehanda för den 17 januari 1922 lämnas även en del uppgifter om gjorda utbetalningar, som äro av nog så uppseendeväckande art. Slutligen bör i detta sammanhang icke förglömmas den märkliga inlaga, som den 16 december 1921 ingavs till kungl. kontrollstyrelsen av direktören Adolf Andersson, och vari Stockholmssystemets och Stockholms allmänna restaurantaktiebolags ekonomiska förhållanden bestås en amper kritik.

För egen del skall jag för tillfället inskränka mig till att lämna endast några stickprov på, huru man menar sig kunna använda det allmännas medel.

1) I strid mot gällande rusdrycksförsäljningsförrådning har Stockholmssystemet inrättat ett s. k. råd, vars ledamöter betalas med 4,000 kronor

vardera. Över huvud taget synas vissa ekonomiskt inbringande förtroendesysslor inom »systemet» utdelas i allt för riklig omfattning. Så har bland annat såsom »arkivarie» anställts en tidningsman med en avlöning av, såsom det påståtts, över 30,000 kronor.

2) År 1914 utbetalades till direktörer och kontorspersonal i Stockholmssystemet sammanlagt kronor 59,909: 09 — för 1920 steg motsvarande summa till kronor 830,845: 35, vartill kommer utgift för »kontorskostnader, personalens lunch, bränsle, lyse m. m.» kronor 438,009: 80.

3) Personalen å utminuteringsställena kostade år 1914 kronor 92,816 — år 1920 drar den en kostnad å kronor 980,742: 87.

4) I strid mot systemets principer subventioneras matserveringsställena med kronor 890,977: 39 av spritinkomsterna (= statsmedel).

5) Nettovinsten, som år 1914 uppgick till kronor 3,168,025: 76, var för år 1920 kronor 7,300,000.

D. v. s., medan nettovinsten allenast fördubblats, så ha omkostnaderna i vissa fall — fjortondubblats.

6) Beträffande vin- och spritcentralen och dess affärer nöjer jag mig med att allenast omnämna dess förra året påtalade affärer med Grand hotell, Carnegies porter och Astra, dess nya lagerhus, kostnaderna för »spritpalatset» m. m.

Gentemot den kritik, som riktats emot »Brattssystemet», har dr Bratt å ena sidan åberopat sig på den kontroll, som staten utövar, men å andra sidan — i fråga om spritcentralen — samtidigt hävdad den meningen, att spritcentralen såsom ett enskilt bolag hade rätt att fritt disponera över sina inkomster. Det bör vara på tiden, att ett slut göres på detta dubbel-tillstånd. Naturligtvis har jag från mina utgångspunkter intet att invända mot utgifter, som påkallas av omsorg om den individuella kontrollens effektivitet och om det allmänna nykterhetstillståndets förbättrande. Men då man ser, hurusom restriktionssystemet icke blott visar sig oförmöget att skapa allmän folknykterhet utan därtill slukar större delen av folkets på rusdryckerna bortslösade medel, så är det nödvändigt, att även systemets ekonomiska skötsel närmare granskas.

Vad kostar restriktionssystemet det svenska folket och vart taga pengarna vägen? Svaret på dessa frågor kan icke erhållas i tillgängliga revisionsberättelser, som oftast äro av mera formell än reell natur. Framför allt bör observeras, att revisorerna hittills i allmänhet underlåtit att granska varje utgiftsposts nödvändighet och motiven för posternas storlek. Att exempelvis en spritbolagsdirektör skall — låt vara genom flera samman-

lagda avlöningsposter — åtnjuta en lön, som icke blott överstiger chefens för kontrollstyrelsen utan som ställer ministerlönerna i skuggan, lär icke kunna på sakliga grunder försvaras. Lika litet lär det gå att prestera sakliga motiv för en hel del andra utgiftsposter av olika slag.

I restriktionssystemets direkta kostnader bör även inräknas statens och kommunernas anslag för bekämpande av lönnbränning och andra lagöverträdelser, särskilt smuggling, som de »normala» spritransonerna icke förmått utrota. Vid den ekonomiska undersökning, som jag alltså påkallar, böra givetvis fullt opartiska personer användas, vilka stå i alla avseenden obundna. Detta påpekande må synas opåkallat, men detsamma är dock motiverat av sakskäl, vilket även skall bestyrkas av utredningen, därest densamma, såsom jag hoppas, kommer till stånd.

Ovan åberopade inlaga till kungl. kontrollstyrelsen (bil. A) torde få åtfölja motionen till utskottet.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får jag hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en ingående inspektion — genom en eller flera därtill lämpliga personer — rörande användningen av de genom rusdrycksförsäljningen inflytande medlen samt vidtagande av de åtgärder, som därav kunna för-
anledas.

Stockholm den 31 januari 1922.

August Ljunggren.
